

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента Кузави Ірини Борисівни на дисертаційне дослідження Сілявіної Юлії Сергіївни *«Моделювання системи педагогічної реабілітації вихованців з особливими освітніми потребами в умовах навчально-реабілітаційного центру»*, подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка

Актуальність теми дисертаційної роботи

В умовах системного реформування вітчизняної загальної середньої освіти одним із найбільш важливих пріоритетів є подальший розвиток навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами, забезпечення їх успішної соціалізації, становлення як повноцінних суб'єктів суспільної практики. На перший план виходить проблема максимальної самоактуалізації кожної дитини, її розвитку як життєво компетентної та соціально успішної особистості. Вирішення цієї проблеми передбачає посилення уваги педагогів до особливих освітніх потреб дітей, які внаслідок впливу негативних чинників (порушень здоров'я, фізичного та психосоціального розвитку, відсутності мотивації до навчання тощо) не здатні засвоїти навчальну програму і переходять до категорії неуспішних учнів.

Викладені вище міркування переконують в актуальності та своєчасності дисертаційного дослідження Ю. С. Сілявіної, адже, як засвідчує практика, на сучасному етапі розвитку корекційної педагогіки проблема моделювання системи педагогічної реабілітації вихованців з особливими освітніми потребами в умовах навчально-реабілітаційного центру не була предметом окремого дослідження. Дисертантка здійснила продуктивну спробу вирішення даної проблеми.

Творчий задум автора дисертації досить чітко проявляється у всіх компонентах її наукового апарату: в обґрунтуванні актуальності, визначенні мети, завдань, об'єкта, предмета, теоретико-методологічних засад дослідження. Звертає на себе увагу логічно виправдана структурованість та послідовність викладу змісту дисертаційної роботи, яка повною мірою відповідає меті та завданням проведеного дослідження.

Рецензована робота характеризується інформаційною насиченістю, різноаспектністю, високим рівнем наукової новизни та теоретичної цінності, зокрема, новими даними про стан педагогічної реабілітації в умовах навчально-

реабілітаційного центру та програмно-методичний ресурс щодо впровадження системи педагогічної реабілітації вихованців в умовах навчально-реабілітаційного центру.

Методи, що були використані для розв'язання визначених завдань дослідження, дають підставу для висновку про ретельність підготовки і проведення теоретичних узагальнень та експериментальної роботи.

Перспективність та вагомість обраного напрямку дослідження підтверджує практична значущість одержаних результатів, які полягають у розробці програм «Самоорганізація особистості» і «Реабілітація природою», а також розробці системи діагностики стану педагогічної реабілітації в умовах навчально-реабілітаційного центру. Матеріали дослідження можуть використовуватися в навчальному процесі закладів вищої освіти при викладанні навчальних курсів з корекційної педагогіки, основ реабілітаційного менеджменту, для виконання студентами курсових, бакалаврських і магістерських робіт, у системі методичної роботи в навчально-реабілітаційних центрах, у подальших наукових дослідженнях, присвячених вивченню проблем педагогічної реабілітації вихованців з особливими освітніми потребами.

Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на наступні результати, що мають вагому наукову новизну.

По-перше, значущою, з точки зору корекційної педагогіки, є розроблена та експериментально перевірена система педагогічної реабілітації вихованців з особливими освітніми потребами в умовах навчально-реабілітаційного центру, що інтегрує методологічно-цільовий, змістово-процесуальний і контрольнорезультативний компоненти.

По-друге, цінною, в прикладному аспекті, є науково обґрунтована цілісна система діагностики стану педагогічної реабілітації в умовах навчально-реабілітаційного центру.

По-третє, заслуговує на увагу розроблене авторкою програмно-методичне забезпечення щодо впровадження системи педагогічної реабілітації вихованців в умовах навчально-реабілітаційного центру.

По-четверте, вагомою, в теоретичному аспекті, є доповнена в роботі наукова інтерпретація концепту педагогічної реабілітації вихованців навчально-реабілітаційного центру, а також уточнені цілі і завдання педагогічної реабілітації вихованців навчально-реабілітаційного центру.

Уважаємо, що елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кількість та кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

***Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків,
сформульованих у дисертації***

Детальне ознайомлення з текстом дисертації Ю. С. Сілявіної дає підстави стверджувати, що підхід дисертантки до проблем моделювання системи педагогічної реабілітації вихованців з особливими освітніми потребами в умовах навчально-реабілітаційного центру відзначається фундаментальністю, ґрунтовністю дослідження. Варто відзначити структурованість роботи, логічність викладу, якісне оформлення наукового апарату роботи.

Слід відзначити обґрунтованість наведених дисертанткою висновків, які ґрунтуються на грамотному використанні таких загальнонаукових методів: аналіз, синтез, порівняння, систематизація, індукція, дедукція (з метою обґрунтування актуальності роботи, вивчення філософської, соціально-педагогічної, психологічної літератури та нормативних документів з проблеми дослідження, визначення понятійно-категоріального апарату, узагальнення теорії і практики педагогічної реабілітації, формулювання висновків); констатувальний і формувальний експерименти, анкетування, тестування, педагогічне спостереження, ранжування, кількісний та якісний аналіз емпіричних даних (з метою оцінки стану та динаміки розвитку педагогічної реабілітації вихованців з особливими освітніми потребами в умовах навчально-реабілітаційного центру) та методи обробки і аналізу кількісних результатів дослідження за критерієм Φ^* Фішера.

Справляє позитивне враження джерельна база роботи. Недостатня розробленість вітчизняною педагогічною наукою проблематики моделювання системи педагогічної реабілітації вихованців з особливими освітніми потребами в умовах навчально-реабілітаційного центру спонукала дисертантку звернутися до

іншомовних джерел. Видання, включені до списку використаної літератури, насамперед зарубіжної, свідчать про ґрунтовне опрацювання проблеми і високий рівень наукової підготовки авторки, її наукову зрілість.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

У вступі чітко обґрунтовано актуальність проблеми, науково коректно сформульовано мету, яка корелює з темою, та конкретизується у завданнях, окреслено об'єкт та предмет роботи. Логічно окреслено систему використаних у роботі дослідницьких методів.

У першому розділі дисертаційної роботи *«Теоретико-методологічні засади моделювання системи педагогічної реабілітації вихованців з особливими освітніми потребами»* Сілявіна Ю.С. глибоко проаналізувала сутність концепту «педагогічна реабілітація» та визначила його компоненти (с. 25-43); проаналізувала сучасну вітчизняну та зарубіжну практику педагогічної реабілітації вихованців (с. 44-71). Авторка обґрунтувала, з чим ми погоджуємося, методологічні засади моделювання педагогічних систем (с. 72-88).

У другому розділі роботи *«Стан педагогічної реабілітації вихованців з особливими освітніми потребами в умовах навчально-реабілітаційного центру»* дисертантка вдало обґрунтувала вибір методик констатувального дослідження. Уважаємо, що вдале обґрунтування складових моделі системи педагогічної реабілітації вихованців в умовах навчально-реабілітаційного центру, зокрема, її змістової складової, позитивно вирізняє дану роботу.

У третьому розділі *«Дослідно-експериментальна перевірка ефективності системи педагогічної реабілітації вихованців з особливими освітніми потребами»* авторкою представлений ґрунтовний опис процесу та результатів впровадження системи педагогічної реабілітації вихованців у діяльність навчально-реабілітаційного центру. В цьому розділі шляхом глибокого порівняльного аналізу результатів, отриманих до і після формувального експерименту дисертанткою доведений вплив запровадженої авторської системи на процес підвищення рівня суб'єктної готовності та здатності учнів до успішної навчальної діяльності в умовах навчально-реабілітаційного центру.

Завершується робота досить розгорнутими висновками, які узагальнюють її зміст, є логічними та слугують віддзеркаленням основних результатів дисертаційного дослідження.

Виходячи з аналізу основної частини роботи, можемо дійти висновку, що мета в ході виконання дослідження була досягнута, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

На наш погляд, результати дисертаційного дослідження характеризуються теоретичною та практичною значущістю. Вони можуть бути використані:

- для подальшого теоретичного й емпіричного дослідження проблеми педагогічної реабілітації вихованців з особливими освітніми потребами;
- для проведення педагогічних досліджень щодо визначення рівня суб'єктної готовності та здатності учнів з особливими освітніми потребами до успішної навчальної діяльності;
- для організації у освітньо-виховному процесі навчально-реабілітаційного центру систематичної тривалої роботи з розвитку у дітей здатностей до самоорганізації особистості, а також заходів педагогічної реабілітації засобами природи;
- у навчальному процесі закладу вищої освіти, а саме: у викладанні навчальних дисциплін корекційно-педагогічного спрямування.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Результати дослідження висвітлено у 19 публікаціях автора, серед яких 2 статті у колективних монографіях, 7 – у фахових виданнях України (у т.ч. 2 – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз), 10 – матеріали конференцій.

Така презентація результатів наукової роботи є достатньою. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає чинним вимогам. Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації.

Основні положення дисертації апробовані на наукових конференціях, серед яких: «Освіта і наука в умовах глобальних викликів» (Сімферополь, 2012); «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД» (Переяслав-Хмельницький, 2014); «Людина в умовах мінливості соціокультурного простору: духовно-практичний вимір» (Мелітополь, 2016); «Ukraine – EU. Modern Technology, Business and Law» (Чернігів, 2017); «Educația incluzivă: dimensiuni, provocări, soluții» (Bălți, 2018); «Науково-практичні засади освітнього менеджменту в умовах становлення Нової української школи» (Дніпро, 2018); «Технології формування педагогічного професіоналізму майбутніх учителів» (Мелітополь, 2014); «Нові підходи до розвитку навчальних закладів в умовах модернізації вітчизняної освіти» (Дніпропетровськ, 2014); «Проектна діяльність учнів у системі компетентісно спрямованої соціальної і життєвої практики в 11-річній школі та позашкільній освіті» (Кам'янець-Подільський, 2014); «Соціальна та життєва практика в структурі професійної підготовки: теорія і практика» (Запоріжжя, 2018).

Спрямованість науково-практичних конференцій, де відбувалася апробація дисертаційного дослідження, характер статей дисертанта, в яких відображено положення дисертації і результати проведених досліджень, повною мірою розкривають проблему моделювання системи педагогічної реабілітації вихованців з особливими освітніми потребами в умовах навчально-реабілітаційного центру. Загалом вважаємо, що дисертація пройшла належну апробацію; вона є самостійною науковою працею, що має завершений характер.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає всім чинним вимогам до даного виду робіт. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого дисертаційного дослідження. Наголосимо, що зміст автореферату Ю. С. Сілявіної та основні положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне зазначити такі дискусійні положення та пропозиції до поданої дисертаційної роботи:

1. У першому розділі багато уваги приділено історичним аспектам розвитку практики педагогічної реабілітації починаючи від локальних ініціатив І. Песталоцці, Е. Сегена, С. Шацького та інших щодо формування інституційних засад і механізмів навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами сьогодні. Проте, у цьому розділі доцільно було б зосередити більше уваги на організаційно-методологічних та змістових особливостях функціонування освітньо-реабілітаційних центрів, спираючись на специфіку нозологічних груп вихованців цих закладів.

2. Дискусійним є положення про можливості широкого використання освітньо-реабілітаційними центрами України досвіду залучення ресурсів реабілітаційних парків. Адже кількість функціонуючих в державі парків цього спрямування обмежена, а створення нових комплексів «освітньо-реабілітаційний центр – реабілітаційний парк» вимагає істотних матеріальних та фінансових вкладень.

3. Дисертаційна робота характеризується практичною значущістю, адже дисертантка обґрунтувала доцільність, розробила та впровадила програми «Реабілітація природою» та «Самоорганізація особистості». Вважаємо необхідним не тільки представити їх у додатках до роботи (Додатки У, Ф), що значно збільшило загальний обсяг роботи, а видати окремими публікаціями.

4. Слід зауважити, що основний текст дисертаційного дослідження не містить ілюстративного матеріалу, який повністю винесений у додатки до роботи. На нашу думку, включення окремих таблиць та малюнків, що ілюструють текст роботи, позитивно позначиться на загальному сприйнятті викладених у дисертації положень.

Загалом, висловлені зауваження і побажання мають дискусійний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота на тему «Моделювання системи педагогічної реабілітації вихованців з особливими освітніми потребами в умовах навчально-реабілітаційного центру» виконана вперше і поглиблює існуючі знання педагогічної науки. Дисертація є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обгрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливу наукову проблему, яка полягає в організації педагогічної реабілітації вихованців з особливими потребами.

Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обгрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу в опублікованих працях повністю відповідають вимогам до кандидатських дисертацій.

Уважаємо, що дисертаційна робота Сілявіної Юлії Сергіївни на тему «Моделювання системи педагогічної реабілітації вихованців з особливими освітніми потребами в умовах навчально-реабілітаційного центру», за своєю актуальністю, науково-методичним рівнем, науковою новизною в постановці та розв'язанні проблем, практичною значущістю відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (Постанова Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567), а її автор Сілявіна Ю. С. заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри філології та
методики початкової освіти,
завідувач науково-дослідної лабораторії
спеціальної та інклюзивної освіти
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

